

નિશાલગરણું : ભૂમિકા

સં. મુનિ ધર્મકીર્તિવિજય

૫-૬ વર્ષ પૂર્વે થોડાં ફૂટકલ હસ્તપ્રતનાં પત્રો પ્રાપ્ત થયાં. તેમાં 'નિશાલગરણો' નામની સંપૂર્ણ કૃતિ પ્રાપ્ત થઈ. તેના આધારે સંપાદન કર્યું છે.

અન્ય પંક્તિમાં 'સુર' એવા ઉલ્લેખથી જણાય છે કે આ કૃતિના કર્તા 'સુર' મુનિ છે. 'ગુજરાતી' સાહિત્યકોશ-ખંડ - ૧ મધ્યકાલ' પૃષ્ઠક્રમાંક- ૪૭૦ પર 'મહાવીર નિશાલગરણું પદ'ના કર્તા તરીકે 'સુર-સુરજી'નો ઉલ્લેખ છે. તે આ પદ પરત્વે જ હોવાનું લાગે છે.

કૃતિને અન્તે સંવત આદિનો નિર્દેશ નથી. મુનિ હેમવિમલજીએ આ પોથી લખી છે-એમ જણાવ્યું છે.

આ કૃતિમાં પ્રભુ નિશાલે ભળવા બેઠા તેનું વર્ણન છે. પ્રભુ તીર્થંકર હતા, સહજ જ્ઞાની હતા, તેમને ભળવાની આવશ્યકતા ન હતી. તથાપિ જૈનકથા પ્રમાણે માતા-પિતા પ્રભુને નિશાલે ભળવા મોકલે છે. ઇન્દ્ર મહારાજાનું આસન ચલિત થાય છે. સર્વ વૃત્તાન્ત જાણીને ઇન્દ્ર બ્રાહ્મણનું રૂપ ધારણ કરીને પંડિત પાસે આવીને મહાવીરને વિવિધ પ્રશ્નો પૂછે છે, અને તેઓ તેના જવાબો આપે છે, તેના ઉપરથી 'જૈનેન્દ્રવ્યાકરણ' બન્યું હતું.

નિશાલ એટલે શાલા-પાઠશાલા. 'ગરણો' કે 'ગરણું' શબ્દ પ્રાયઃ 'ગમન' ઉપરથી બનેલો લાગે છે. ગમનનું ગમણ-ગમણું, તેના પરથી ગરણુ-ગયણું એવું અપભ્રંશ રૂપ બની ગયું હોય.

તીર્થંકર જ્યારે શાલાએ જાય ત્યારે કેવા શણગાર સજ્જાવાય, કેવો આડંબર રચાય, કેવી શોભાયાત્રા નીકલે, વિદ્યાર્થીઓને તથા અધ્યાપકોને કેવાં ભેટણાં અપાય વગેરે ક્રિયાઓનું શબ્દચિત્ર આ નાનકડી કૃતિ દ્વારા ઉપસાવવામાં કર્તાએ ઘણી કુશલતા દર્શાવી છે.